O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi

O‘zbekistondagi Haydar Aliyev nomidagi Ozarbayjon Madaniyat Markazi

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti

O‘zbekiston-Ozarbayjon Do‘stlik jamiyati

“Nizomiy Ganjaviy va Alisher Navoiy ijodi turkiy dunyo she’riyatining faxri, jahon adabiyotining cho‘qqisi”

mavzusidagi xalqaro anjuman materiallari

Toshkent – 2021

UO‘K 821.512.153 (092)
KBK 84
Navoiy

“Nizomiy Ganjaviy va Alisher Navoiy ijodi turkiy dunyo she’riyatining faxri, jahon adabiyotining cho‘qqisi” mavzusidagi xalqaro anjuman materiallari. – Toshkent: Navoiy universiteti nashriyot matbaa uyi, 2021. – 210 bet.

Mas’ul muharrir:
Shuhrat Sirojiddinov,
filologiya fanlari doktori, professor

Tahrir hay'ati:
Nurboy Jabborov, Iqboloy Adizova, Dilnavoz Yusupova, Karomat Mullaxo‘jayeva, Gulbahor Ashurova, Akramjon Dehqonov, Ozoda Tojiboyeva.

Taqrizchilar:

Boqijon To‘xliyev
filologiya fanlari doktori, professor

Uzoq Jo‘raqulov
filologiya fanlari doktori, proofessor

Mazkur anjuman materiallari ozarbayjon shoiri Nizomiy Ganjaviyning 880 yilligi, turkiy she’riyat sultoni Alisher Navoiyning 580 yilligini xalqaro miqyosda tashkil etish haqidagi davlat qarorlari doirasida tayyorlandi. To‘plamdan Nizomiy Ganjaviy, Alisher Navoiy adabiy-ilmiy merosining mumtoz adabiyotimizdagi o‘rni va bugungi kundagi ahamiyati, shuningdek, xamsanavislaik an’anasi, adabiy ta’sir, hamkorlik aloqalari, qiyosiy adabiyotshunoslik muammolariga bag‘ishlangan ilmiy maqolalar o‘rin olgan. Kitob filolog mutaxassislar, ilmiy tadqiqotchilar, magistr va bakalavr talabalar hamda keng o‘quvchilar ommasiga mo‘ljallangan.

Mualliflar qarashlari va asarlar nomlaridagi imlo tahririyat nuqtayi nazaridan farqlanishi mumkin.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti Ilmiy-texnik kengashining 2021-apreldagi 6-son raqamli bayonnomasi bilan nashrga tavsiya etilgan.

ABDURASHID NURMURODOV NASRINING BADIIY O‘ZIGA XOSLIGI

Dilovar NURMURADOVA,
ToshDO‘TAU, Adabiyotshunoslik mutaxassisligi,
1-kurs magistranti

O‘zbek adabiyoti xalqning ma’naviy hayotini aks ettiruvchi muhim madaniy sohalardan biri hisoblanadi. Adabiyot insonning ichki dunyosi, ruhiy kechinmalari, jamiyatdagi muammolar hamda insoniy munosabatlarni badiiy tarzda yoritadi. Shuning uchun ham har bir davrda adabiyot taraqqiyotiga o‘z hissasini qo‘shgan yozuvchilar mavjud bo‘lgan.

Ana shunday ijodkorlardan biri Abdurashid Nurmurodov hisoblanadi. Uning asarlarida inson hayotining turli qirralari, jamiyatdagi muammolar hamda ma’naviy qadriyatlar chuqur badiiy talqin qilinadi. Yozuvchi o‘z ijodida hayotiy voqealarni realistik tasvirlashga, inson ruhiy holatini chuqur ochib berishga alohida e’tibor qaratadi.

Zamonaviy o‘zbek adabiyotida yozuvchining ijodi o‘zining badiiy mahorati, obrazlarining hayotiyligi hamda tilining ravonligi bilan ajralib turadi. Uning asarlarida inson taqdiri, ijtimoiy muammolar, milliy qadriyatlar va ma’naviy fazilatlar muhim o‘rin egallaydi.

Mazkur tadqiqot ishining asosiy maqsadi — Abdurashid Nurmurodov asarlarining badiiy xususiyatlarini o‘rganish, yozuvchining obraz yaratish mahoratini, badiiy tasvir vositalaridan foydalanish usullarini hamda ijodining o‘zbek adabiyotidagi ahamiyatini tahlil qilishdan iborat.

Abdurashid Nurmurodov o‘zbek adabiyotida o‘ziga xos ijodiy yo‘nalishga ega yozuvchilardan biridir. Uning asarlari inson hayotini real tasvirlash, jamiyatdagi muammolarni yoritish hamda ma’naviy qadriyatlarni targ‘ib qilish bilan ajralib turadi.

Yozuvchi ijodida inson shaxsiyati va uning ruhiy dunyosi markaziy o‘rin egallaydi. Asarlarda qahramonlarning ichki kechinmalari, orzu-intilishlari hamda hayotdagi murakkab vaziyatlar badiiy jihatdan tasvirlanadi.

Yozuvchi o‘z asarlarida nafaqat individual inson taqdirini, balki jamiyat hayotidagi muammolarni ham yoritadi. Bu esa uning ijodini ijtimoiy jihatdan ham ahamiyatli qiladi.

Abdurashid Nurmurodov asarlarining asosiy badiiy xususiyatlaridan biri realizmdir. Yozuvchi voqealarni hayotiy asosda tasvirlab, o‘quvchini asar voqealariga yaqinlashtiradi.

Realistik tasvir orqali muallif jamiyatdagi turli muammolarni ko‘rsatadi. Bu muammolar qahramonlar hayoti orqali ochib beriladi.

Yozuvchi asarlarida kundalik hayot voqealari, oddiy insonlarning turmushi, ularning quvonch va tashvishlari tasvirlanadi. Bu esa asarlarning ishonchliligini oshiradi.

Yozuvchi ijodida obraz yaratish muhim o‘rin egallaydi. Qahramonlar xarakteri chuqur psixologik tahlil asosida ochib beriladi.

Abdurashid Nurmurodov asarlarida qahramonlar ko‘pincha hayotiy muammolar bilan kurashayotgan insonlar sifatida tasvirlanadi. Ularning ichki kechinmalari, fikrlari va ruhiy holati batafsil yoritiladi.

Psixologik tasvir orqali yozuvchi inson xarakterining murakkab jihatlarini ochib beradi. Bu esa asardagi obrazlarning jonli va ta’sirchan bo‘lishiga yordam beradi.

Badiiy asarning ta’sirchanligi ko‘p jihatdan unda qo‘llanilgan badiiy tasvir vositalariga bog‘liq. Abdurashid Nurmurodov asarlarida metafora, tashbeh, mubolag‘a, taqqoslash kabi tasvir vositalari keng qo‘llaniladi.

Masalan, tabiat tasvirlari orqali qahramonning ruhiy holati ifodalanadi. Dialoglar esa qahramonlarning xarakterini ochishda muhim rol o‘ynaydi.

Badiiy tasvir vositalari asarning emotsional ta’sirini kuchaytiradi va o‘quvchining voqealarni yanada chuqurroq his qilishiga yordam beradi.

Abdurashid Nurmurodov asarlarining yana bir muhim jihati — uning badiiy tilidir. Yozuvchi sodda, ravon va obrazli tildan foydalanadi.

Asarlarda xalqona iboralar, maqollar, hikmatli so‘zlar uchrab turadi. Bu esa asarning milliy ruhini kuchaytiradi.

Shuningdek, yozuvchi dialoglardan mahorat bilan foydalanadi. Dialoglar qahramonlar xarakterini ochib berishda hamda voqealarni rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi.

Yozuvchi asarlarida milliy qadriyatlar muhim o‘rin tutadi. O‘zbek xalqining urf-odatlari, an’analari hamda ma’naviy qadriyatlari qahramonlar hayoti orqali tasvirlanadi.

Abdurashid Nurmurodov asarlarida halollik, mehr-oqibat, vatanparvarlik, insonparvarlik kabi fazilatlar targ‘ib qilinadi.

Bu esa yozuvchi asarlarining nafaqat badiiy, balki tarbiyaviy ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, Abdurashid Nurmurodov ijodi o‘zbek adabiyotida muhim o‘rin egallaydi. Uning asarlarida realizm, hayotiylik, chuqur psixologik tasvir va milliy qadriyatlar uyg‘unlashgan.

Yozuvchi inson ruhiyati va jamiyat muammolarini badiiy jihatdan tasvirlab, o‘quvchini fikrlashga undaydi. Shu sababli uning ijodi o‘zbek adabiyotining muhim qismi hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdurashid Nurmurodov. Tanlangan asarlar.
2. O‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent.
3. Adabiyotshunoslik nazariyasi. – Toshkent.
4. Hozirgi o‘zbek adabiyoti masalalari. – Toshkent.
5. Adabiy tanqid asoslari.
6. O‘zbek yozuvchilari haqida ilmiy maqolalar to‘plami.

ABDULLA ORIPOV IJODIDA NAVOIY SHAXSINING BADIIY IFODASI

Zulfira NO‘MONOVA
Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti magistranti

Har bir xalq shoirining ijodi millat va vatan taqdiri bilan, uning o‘tmishi, buguni va keljagi bilan chambarchas bog‘liq. Asl shoir xalqning orzu-armonlarini, umid-ishonchlarini, dardi-hasratlarini, quvonchlarini ifodalashi bilan birga millatning milliy xususiyatlarini, fe’li-faoliyatidagi umumbashariy xislat-fazilatlarini ham tarannum etadi. Shuningdek, so‘z san’atkorining ijodiy individualligi, hayotiy tajribasi, olam va odam sir-sinoatlarini ko‘rish, tushunish, aks ettirishdagi o‘ziga xos nuqtayi nazari, badiiy nigohi tadqiq etish uchun tanlagan hayot materialidan, asarlarida yoritgan ijtimoiy-falsafiy g‘oyalar, va ma’naviy-axloqiy muammolar mohiyatida balqib turadi.

Abdulla Oripov buyuk so‘z san’atkorlaridan. Uning ijodida xalqimizning o‘tmishi, buguni, kelajagi badiiy jihatdan o‘z ifodasini topgan. Shoir badiiy-estetik izlanishlarida xalqimizning olis o‘tmish voqeligini , buyuk ajdodlarimiz hayoti va taqdirini o‘rganish alohida ahamiyat kasb etgan. Shoirning “Inson qalbi” she’rida

Inson qalbi bilan hazillashmang siz:

Unda millat yashar, unda til yashar.

Unda ajdod faxri yashaydi so‘zsiz,

Unda istiqomat qiladi bashar.

deyishligi bejiz emas. Xalqning olis o‘tmishiga bepisandlik, hurmatsizlik, e’tiborsizlik bilan qarash aslo mumkin emas. Unda avlodlar yuragida milliy faxr-iftixor, g‘urur tuyg‘ularini o‘stiradigan, yuksak vatanparvarlik ruhida tarbiyalaydigan millat taqdiri, tarixiy hayot tajribasi, yuksak ma’naviy-intellektual madaniyati bor.

Shoir she’rlaridagi tarix tuyg‘usining o‘ziga xosligi shundaki, so‘z-obrazlar hamda obrazli ifodalar (jang-u jadal, bosqin, kasb-u amal, qo‘shni

Mundarija

Shuhrat SIROJIDDINOV. XXI asr – Nizomiy va Navoiy adabiy merosi
Iso HABBIBEYLI. Alisher Navoiy – umumturkiy adabiyotning buyuk vakili
Jamol KAMOL. Shayx Nizomiy Ganjaviy "Xamsa"sini qanday tarjima qildim?
Naim KARIMOV. Navoiy, Shayxzoda ijodi va jahon adabiyoti
Ibrohim HAQQUL. Hukmdorlik ravnaqi to'g'rilik va adolatdir
Samir ABBASOV. Ikki xalqning buyuk siymolari
Chander SHEKHAR. Amir Khusrau and his Mathnawi Duwal Rani w Khizrkhani
Nurboy JABBOROV. Nizomiy Ganjaviy va Alisher Navoiyning ijod tutumi
Uzoq JO'RAQULOV. Ulug'lar anjumani
Dilnavoz YUSUPOVA. "Panj ganj" tarkibidagi dostonlarning vazn manbalari
Shoira AXMEDOVA. Gyote va Sharq: Nizomiyga muhabbat
Gulbahor ASHUROVA. Mustaqillik davri o'zbek –azarbayjan adabiy alaqalari: Nizomiy "Xamsa" sining tarjimasi haqida
Shahlo HOJIYEVA. Alisher Navoiyning "Hayrat ul-abror" dostonida ilm talqinining ifodalanishi
Ilyos ISMOILOV. Nizomiy "Iskandarnoma"sining o'zbek adabiyotshunosligida o'rganilishi
Muqimjon NURBUVAYEV. Nizomiy Ganjaviy va Alisher Navoiy ijodining Yevropada o'rganilishi
O'lmasbek XO'JAYEV. Nizomiy Ganjaviyning Xamsa: Iskandornoma" dostonida nasihatlar talqini ("Sharafnoma" misolida)
Sohiba UMAROVA. Navoiy ustozing sening...
Ozoda TOJIBOEVA. "Xisrav va Shirin" syujetli o'zbek tilidagi xalqona qissa
Yulduz ABDULHAKIMOVA. "Layli va Majnun" dostoni qahramonlari talqinida Navoiy va Fuzuliyning badiiy mahorati
Shahnoza PANJIYEVA. Navoiy tuzgan guldasta
Dilovar NURMURADOVA Abdurashid Nurmurodov nasrining badiiy o'ziga xosligi
Zulfira NO'MONOVA. Abdulla Oripov ijodida Navoiy shaxsining badiiy ifodasi